

Quotnam oblita sui, quæ regna aliena petebant?

Vt mea sint, pro me sit potuisse satis.

Hæc de Sena. Alio eamus. Trans Arbiā ad

Mons A-
pertus.
Ascianum.
Rapolanum.
Mons San-
sovinus.
Civitella.
Batifole.
Martianum.
Folium.
Lucianum.

Septentrionem est Mons Apertus: inde itinere in Orientem, Vmbrone superato, Ascianum; altiusque Rapolanum; & Aquilonem versus Mons S. Sabini, vulgo Monte Sansovino, avorum memoria duobus Cardinalibus illustris, Antonio, huiusque Nepote Ioanne Maria. Altius sunt Civitella & Batifole: deinde juxta Clanis ripam Martianum, superiusque Folianum; cui ad dextram Lucianum. Hoc oppidum bello, quod Florentini cum Ioanne Galeatio Vicecomite, primo Mediolani Duce, gesserunt, Bononienses, arbitri ab Senensibus & Florentinis lecti, Florentinorum ditiori adjudicarunt: sed non multo post ad pristinos Dominos Senenses rediit. Infra deinde sunt

Afina.
Longa.
Turrina.
Mons Felicianus.
Mons Politianus.

Afina, Longa, Turrina, Montes Fullonicus & Pulcianus; Latine scribentibus, ille Felicianus, hic Politianus. Postremum hoc, quum in Senensium esset ditio, à Pandolpho Petrucio, qui urbis principatum habebat, Florentinis traditum fuit, Iulio II Pontifice Maximo, qui ipsorum gratiam captabat, petente. Nobilitarunt hunc locum Angelus, cognominatus inde Politianus, & Marcellus Cervinus Cardinalis. Non procul inde

Chiancanum.
Pientia.

Chiancanum, vino nobile: mox Pientia, Opidum à Pio II P. M. sic dictum: Loco antea nomen erat Corsilianum. Ingentem ex terræmotu calamitatem accepit anno CIOIO XLV. Hinc

Sateanum.

Clanem versus Sateanum est. Ulterius alto & difficili monte (juxta Massicum ponit errore magno Servius ad librum Æneidos x) antiquissima visitur urbs Clusum. Sic dicitur Livio lib. II, & alibi, Virgilio, libro, quem notavi, x, Plinio non uno loco, Latinisque scriptoribus aliis; καλέσιον Polybio, Straboni, Appiano lib. I, Plutarcho in Poplicola, item Procopio lib. II Belli Gothici; quod Chiufi hodie vulgo: Clusinum scribitur Silio Italico lib. VIII, & Orosio lib. II, cap. XIX: καλέσιον, inemendatius fortean, Diodoro lib. IV. Quæ de duobus Clusis, Veteri & Novo, refert Annii, fabulosum arbitratur P. Merula in Italiæ suæ descriptione. A quo dissentit in opere suo P. Cluverius, qui Plinium adducit lib. III, cap. V, ubi inter Clusinos veteres & Clusinos novos distinguit, annotatque Clusum novum oppidulum esse hodie ad Apennini radices, inter Arnum & Tiberim, quod vulgo Chiufi & Chiuci dictum. Certe Clusii novi, si quod sit, solus meminit Plinius loco jam citato, ubi Clusinos novos nominat. Clusii Veteris plures meminerunt; dictum ante fuit Camers. Livius lib. x, Vere inde primo, relicta secunda legione ad Clusum, quod Camers olim adpellabant, Romam ipse, ad consultandum de bello, rediit. Polybius quoque lib. II Clusinos Camertios vocavit. Cæterum quantæ fuerint Clusinæ urbis, regumque ejus, opes & magnificentia, vel ex uno exemplo colligere licet, quod Plinius lib. xxxv I, cap. x I I, refert his verbis: Exstant adhuc re-

Italia.

liquæ Lemnii labyrinthi, quum Cretici Italique nulla vestigia exstent. Namque & Italicum dici convenit: quem fecit sibi Porfena rex Etruriæ, sepulcri causa, simul ut externorum regum vanitas quoque ab Italis superaretur. Sed quum excedat omnia fabulositas, utemur

Labyrinthus Porfene regis apud Clusum.

ipsum M. Varronis in expositione ejus verbis. Sepultus est, inquit, sub urbe Clusio. in quo loco monumentum reliquit lapide quadrato, singula latera pedum lata tricennum, alta quinquagenum: inque basi quadrata intus labyrinthum inextricabilem. quo si quis improperet sine glomere lini: exitum invenire nequeat. Supra id quadratum pyramides stant v: quatuor in angulis, in medio una; in imo latera pedum septuagenum quinum; altæ centum quinquagenum; ita fastigiata, ut in summo orbis æneus & petasus unus omnibus sit impositus; ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula; quæ, vento agitata, longe sonitus referant; ut Dodonæ olim factum. supra quem orbem I v pyramides insuper singula exstant, altæ pedum centenum. supra quas uno solo v pyramides; quarum altitudinem Varronem puduit adjicere. Fabulæ Etruscæ tradunt, eandem fuisse, quam totius operis: adeo vesana dementia quæsiisse gloriam impendio nulli profuturo. Præterea fatigasse regni vires: ut tamen laus major artificis esset. M. Terentius Varro Ciceronis fuit equalis. Hæc autem ejus de Clusino labyrintho oratio præfens Varronis sonat tempus, ideo haud immerito quis miretur, opus id tam stupendæ molis adeo intra spatium cæ annorum interiisse, uti nullæ ejus Plinii ætate exstiterint reliquæ, nullum vestigium, quanquam Gyraldus in opere de Sepulchris, vestigia ejus sua ætate conspecta fuisse testatur. quo suo testimonio Plinium aperti mendacii arguit. Atqui ipse Varro non tam sibi conspecta, quam ab aliis tradita retulisse videtur. quippe si ejus ætate exstiteret integrum hoc monumentum, quale ipse descripsit; adeo Romanis omnibus vulgoque inspectum fuisse poterat, uti jam pudere illum minime oportuerit, si vera tradidisset.

Juxta Clusum est Centonæ, & haud modico intervallo Radicofanum. sub Thynni montibus, qui hodie Montagnata, opidum est San-florinum, interque Rodicofanum & præcellas montes Balnea sunt S. Philippi, vulgo Bagni de S. Philippo.

Centonæ. Radicofanum. San-florinum.

Balnea S. Philippi.

Inferius ad flumen Albengium Saturnia est, oppida ad flumen Albengium. urbs antiqua, quæ nomen integrum hodieque retinet in ruinis. Memoratur Livio, Dionysio Halicarnassensi, Iulio Obsequenti, Ptolemæo, Festo ac Tabulæ Itinerariæ. Oppidani Plinio Saturnini dicti sunt. Coloniam huc deduxerunt Romani Q. Fabio Labeone & M. Claudio Marcello consulibus. id est anno urbis Romæ IO LIX, ante natum Iesum C LXXXIV. Nec procul inde Sempronianum, & Suana, Ptolemæo memoratum oppidum, vulgo nunc dicitur Sona. Oppidani inde sunt Plinio Suanenses. Celebre est natalibus Gregorii VII Pontif. Max. Ad Vmbronem sunt Istia, Campagnaticum, Paganicum, Balnea Petrioli, quæ etiamnum ægris frequen-

Y y y